

Projekt założeń
projektu ustawy o biegłych sądowych

I. Cel projektowanej ustawy:

Celem projektowanej ustawy o biegłych sądowych jest:

1. Uregulowanie problematyki biegłych sądowych w sposób zapewniający dostęp do wysoko kwalifikowanego korpusu ekspertów wpisanych na listy biegłych sądowych, które powinno wpłynąć na usprawnienie toku postępowań sądowych oraz przygotowawczych.
2. Uregulowanie zasad ustanawiania i weryfikacji „biegłych instytucjonalnych” oraz sprawowania nad nimi nadzoru.

II. Zakres projektowanej ustawy

Projektowane rozwiązania stanowią próbę uregulowania w jednej ustawie kwestii funkcjonowania biegłych sądowych w tym tzw. „biegłych instytucjonalnych”, z wyjątkiem zagadnień związanych z ich wynagrodzeniami oraz kosztami ekspertyz.

Wprowadzenie projektowanej regulacji będzie wymagać zmiany w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. *Prawo o ustroju sądów powszechnych* (Dz. U. z 2013 r. poz. 427), polegającej na dokonaniu odpowiednich zmian w Dziale IV Rozdziału 6 i ujednolicenia nazewnictwa instytucji specjalistycznych, powołanych do opiniowania. w k.p.c. i k.p.k.

III. Zasadnicze kwestie wymagające uregulowania

Projektowana ustawa będzie obejmować uregulowanie statusu biegłych sądowych, określenie warunków nabywania, zawieszania i utraty prawa do wykonywania czynności biegłego sądowego, a także trybu nabywania i utraty statusu przez instytucje specjalistyczne, uprawnione do wydawania opinii.

1. Status biegłych sądowych

W zakresie statusu biegłego przewiduje się przyznanie ochrony prawnej, jaka przysługuje funkcjonariuszom publicznym. Jednakże ochrona ta będzie przysługiwała biegłemu wyłącznie podczas wykonywania czynności związanych z przygotowaniem

opinii i będzie obejmowała działania biegłego związane z realizacją zlecenia organu procesowego.

Projekt zakłada przyznanie prawa posługiwania się tytułem „biegłego sądowego” jedynie osobom wpisanym na listę biegłych sądowych. Posługiwanie się tytułem będzie dopuszczalne wyłącznie przy wykonywaniu czynności na zlecenie uprawnionego podmiotu oraz w związku z podawaniem informacji o jego posiadaniu do informacji publicznej (np. na stronach internetowych, w notach biograficznych, życiorysach).

2. Warunki nabywania, zawieszenia i utraty prawa do wykonywania czynności biegłego sądowego

W projekcie szczegółowo zostaną uregulowane warunki, jakie musi spełniać osoba ubiegająca się o ustanowienie biegłym sądowym. W tym zakresie zostanie wprowadzony wymóg posiadania obywatelstwa polskiego lub jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, znajomości języka polskiego, pełnej zdolności do czynności prawnych, posiadania teoretycznych i praktycznych wiadomości specjalnych oraz trzyletniego doświadczenia w dziedzinie, w jakiej osoba ma zostać ustanowiona biegłym, braku orzeczonego zakazu wykonywania zawodu w tej dziedzinie, niekaralności za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, oraz zagwarantowania rękojmi należytego wykonywania funkcji biegłego, jako przesłanek ustanowienia biegłym. Wprowadzony zostanie ponadto obowiązek ukończenia przez kandydata na biegłego szkolenia z zakresu przepisów dotyczących statusu biegłego oraz jego praw i obowiązków w procesie szkolenia biegłych będą organizowane przez prezesów sądów okręgowych.

Przewiduje się wprowadzenie w projektowanej ustawie instytucji zawieszenia prawa do wykonywania czynności biegłego. Przesłanką obligującą do zastosowania tego środka będzie prowadzenie przeciwko biegłemu sądowemu postępowania o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, natomiast przesłankami umożliwiającymi jego zastosowanie, prowadzenie przeciwko biegłemu postępowania o nieumyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub nieumyślne przestępstwo skarbowe, prowadzenie wobec biegłego postępowania dyscyplinarnego bądź w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej,

mogącego skutkować utratą uprawnień zawodowych, a także wszczęcie postępowania administracyjnego w przedmiocie skreślenia biegłego z listy biegłych. Zawieszenie biegłego będzie również mogło nastąpić w przypadku wniesienia przeciwko biegłemu subsydiarnego aktu oskarżenia w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego.

Przesłankami skreślenia z listy biegłych będą:

- prośba biegłego,
- utrata warunków ustanowienia biegłym, albo stwierdzenie, że biegły w chwili ustanowienia warunkom tym nie odpowiadał i nadal nie odpowiada,
- inne ważne powody, w szczególności nienależyte wykonywanie czynności biegłego.

3. Tryb nabywania i utraty statusu biegłego sądowego

Biegłych sądowych będzie ustanawiał prezes sądu okręgowego w drodze decyzji administracyjnej. Kadencja biegłego będzie trwać pięć lat, z możliwością ponownego ustanowienia po jej upływie. Biegli będą ustanawiani dla poszczególnych gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła oraz innych dziedzin.

Prezesi sądów okręgowych zostaną zobligowani do zasięgnięcia opinii na temat kandydata na biegłego w zakresie jego doświadczenia zawodowego i kompetencji we właściwych organach samorządu zawodowego (tak ustawowego, jak i dobrowolnego), stowarzyszeniach zrzeszających osoby wykonujące określony zawód bądź działalność, czy też innych podmiotach sprawujących nadzór lub kontrolę, bądź mogących posiadać wiedzę niezbędną dla oceny kandydata. Podmiot opiniujący kandydata na biegłego powinien mieć możliwość zapoznania się z dokumentami złożonymi przez niego w toku postępowania, a także, w razie potrzeby, wezwać kandydata do ich uzupełnienia bądź złożenia dodatkowych wyjaśnień w formie pisemnej bądź ustnej. Opinia taka winna służyć pomocą w dokonaniu oceny, czy dana osoba legitymuje się niekwestionowanymi kwalifikacjami, stanowiącym warunek ustanowienia biegłym, a także czy daje gwarancję należytego wykonywania czynności biegłego.

Proponuje się również wyposażenie prezesa sądu okręgowego w uprawnienie do powoływania komisji (bądź indywidualnych ekspertów), w celu zaopiniowania przygotowania zawodowego kandydata na biegłego. Możliwość

zastosowania tego trybu byłaby uwarunkowana brakiem podmiotów, o których mowa w poprzednim akapicie, władnych wydać opinię, brakiem możliwości bądź odmową jej sporządzenia z jakichkolwiek przyczyn, ewentualnie także samą treścią opinii, która w ocenie prezesa sądu okręgowego nie rozstrzygałaby wątpliwości co do kwalifikacji osoby ubiegającej się o ustanowienie biegłym. W przypadku podjęcia decyzji o powołaniu komisji składałyby się ona z uznanych specjalistów z dziedziny będącej przedmiotem specjalności opiniowanego biegłego. Ocena kandydata na biegłego byłaby dokonywana na podstawie przedstawionych przez niego dokumentów i rozmowy kwalifikacyjnej. Rozwiązanie to ułatwi prezesowi podjęcie decyzji w sytuacjach, gdy nie będzie w stanie samodzielnie bądź w oparciu o opinię innego podmiotu ocenić przygotowania zawodowego kandydata pod kątem wymogów stawianych biegłym sądowym.

Przed objęciem funkcji biegły będzie miał obowiązek złożenia wobec prezesa przyrzeczenia. Rota przyrzeczenia powinna mieć brzmienie: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego sądowego wykonywać będę z całą sumiennością i bezstronnością”.

W projekcie zostanie wprowadzony obowiązek dla organów zlecających biegłemu sporządzenie opinii zawiadamiania prezesa sądu okręgowego o każdym przypadku rażących uchybień w realizacji powierzonych obowiązków. Przed każdą kolejną kadencją prezes będzie zaś zobligowany do pozyskania wyczerpujących informacji o dotychczasowym przebiegu kadencji od podmiotów, na których zlecenie biegły wykonywał czynności.

Projekt zakłada uproszczenie procedury w przypadku ustanawiania biegłych sądowych na kolejną kadencję. Do wniosku biegli musieliby załączyć jedynie oświadczenia potwierdzające dalsze spełnianie warunków uprawniających do ustanowienia biegłym. Udokumentowania wymagałyby jedynie nowo zdobyte uprawnienia i doświadczenie.

W ustawie przewiduje się, że prezes sądu okręgowego obligatoryjnie skreśli biegłego z listy biegłych sądowych w przypadku gdy, utracił on warunki do pełnienia tej funkcji albo gdy zostanie stwierdzone, że w chwili ustanowienia warunkom tym nie odpowiadał i nadal im nie odpowiada albo na jego prośbę. Prezes będzie mógł

skreślić biegłego z listy biegłych z ważnych powodów w szczególności, jeżeli nienależycie wykonuje on swoje obowiązki.

Projekt ustawy będzie przewidywać przyznanie uprawnienia do wydawania decyzji o wpisaniu lub skreśleniu z listy oraz zawieszeniu biegłych sądowych w pierwszej instancji prezesom sądów okręgowych, wskazując Ministra Sprawiedliwości jako organ wyższego stopnia.

4. Biegli ad hoc

Projektowana ustawa pozostawia możliwość powoływania do wydawania opinii tzw. biegłych *ad hoc*, czyli osób posiadających wiedzę specjalistyczną, ale nieustanowionych biegłymi sądowymi i niewpisanych na prowadzone przez prezesów listy. Zlecenie takim osobom sporządzenia opinii będzie dopuszczalne gdy powołanie biegłych z listy będzie niemożliwe bądź utrudnione, np. na listach nie będzie specjalistów z określonej dziedziny, czy też z uwagi na obciążenie pracą nie będą oni w stanie sporządzić opinii w rozsądnym terminie. Aksjologia projektu ustawy winna bowiem wskazywać pierwszeństwo biegłym wpisanym na listę, których kwalifikacje i doświadczenie zawodowe zostały zweryfikowane przez prezesa sądu okręgowego. Analogiczne rozwiązanie dotyczyć będzie także biegłych instytucjonalnych nie wpisanych na listę i nie wymienionych w ustawie w kręgu podmiotów uprawnionych do opiniowania.

5. Instytucje specjalistyczne

Nową regulacją, nieznaną dotychczasowym przepisom dotyczącym funkcjonowania biegłych sądowych, będzie unormowanie kwestii związanych z ustanawianiem instytucji specjalistycznych powołanych do opiniowania. Jakkolwiek obecnie obowiązujące przepisy proceduralne (art. 193 § 2 Kodeksu postępowania karnego, art. 290 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego) przewidują możliwość zwrócenia się przez sąd lub organ prowadzący postępowanie karne o sporządzenie opinii do instytucji naukowej, badawczej bądź specjalistycznej, to nie ma definicji tych podmiotów oraz nie uregulowano zasad sporządzania ekspertyzy. Jednocześnie zaś zwiększa się liczba podmiotów prywatnych nie podlegających żadnej weryfikacji ani wymaganiom, które oferują swoje usługi w zakresie przygotowywania ekspertyz.

Przewiduje się zatem wprowadzenie przepisów kształtujących dwie kategorie podmiotów innych niż osoby fizyczne, władnych wydawać opinie na potrzeby wymiaru sprawiedliwości. Pierwsza z nich będzie obejmować indywidualnie określone instytucje, takie jak np. Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie oraz podmioty wskazane zbiorczo - m.in. zakłady medycyny sądowej, policyjne laboratoria kryminalistyczne, instytuty badawcze. Podmioty te byłyby uprawnione do sporządzania ekspertyz bez konieczności ubiegania się o wpis na listę.

Drugą kategorię będą stanowić jednostki organizacyjne działające w dowolnej formie – osoby prawne bądź jednostki nieposiadające osobowości prawnej – względem których zostaną ustanowione wymogi warunkujące wpis na listę instytucji uprawnionych do opiniowania. Jako niezbędne minimalne wymogi zostaną wprowadzone posiadanie odpowiedniego potencjału kadrowego, w tym zatrudnianie (bądź pozostawanie w innym stosunku prawnym, np. zlecenia) osób spełniających kryteria pozwalające na ubieganie się o uzyskanie statusu biegłego sądowego w dziedzinie, w której zamierza opiniować instytucja, a także posiadanie, o ile to konieczne, właściwego zaplecza technicznego do wykonywania czynności związanych z przygotowywaniem ekspertyz. Spełnienie wskazanych kryteriów podlegałoby weryfikacji w toku ustanawiania instytucji specjalistycznej, analogicznie jak w przypadku kandydatów na biegłych sądowych – osób fizycznych. Prezes sądu okręgowego byłby dodatkowo władny powołać komisję (bądź indywidualnego eksperta) do oceny spełniania warunków organizacyjno-technicznych przez instytucję ubiegającą się o ustanowienie. Rola komisji (eksperta) polegałaby m.in. na wydawaniu opinii w przedmiocie zaplecza organizacyjno-technicznego instytucji, na podstawie przedłożonych przez nią dokumentów bądź przeprowadzonych oględzin.

Ubieganie się przez instytucję specjalistyczną o ustanowienie na kolejną kadencję wiązałoby się z koniecznością zasięgnięcia przez prezesa sądu okręgowego informacji na temat sposobu wywiązywania się przez instytucję ze zleconych jej zadań w toku dotychczasowej kadencji.

Dodatkowo, podobnie jak w przypadku biegłych – osób fizycznych, prezes sądu okręgowego byłby uprawniony do zawieszenia uprawnienia instytucji do wydawania opinii lub pozbawienia jej statusu instytucji specjalistycznej –

w przypadku wystąpienia przesłanek takich jak likwidacja instytucji, utrata warunków organizacyjno-technicznych czy utrata wymaganych kwalifikacji przez osobę spełniającą kryteria ustanowione względem biegłych współpracującą z instytucją.

6. Inne niezbędne regulacje

Zakłada się unormowanie obowiązków podmiotów powołanych do sporządzenia opinii. Zasady prowadzenia centralnej elektronicznej listy biegłych będzie regulowała w ustawie o ustroju sądów powszechnych.

Biegli sądowi zostaną zobligowani do prowadzenia rejestrów zawierających informacje na temat wydawanych opinii, które byłyby przechowywane przynajmniej przez okres równy kadencji biegłego. Powyższe rozwiązania pozwoli na szybkie i łatwe zasięgnięcie informacji o liczbie wydanych przez biegłego ekspertyz oraz ustalenie podmiotów, które je zlecały, celem np. uzyskania oceny co do jakości opinii.

7. Przepisy dostosowujące, zmieniające i przejściowe

Biegli ustanowieni na podstawie przepisów dotychczasowych staną się biegłymi w rozumieniu ustawy, z tym że pełnić będą swoje czynności do końca okresu, na który zostali ustanowieni.

Ustawa będzie przewidywała termin do którego dotychczasowi biegli wpisani na listę biegłych będą ewentualnie musieli dostosować się do nowych wymagań w niej przewidzianych. Biegli niespełniający warunków wprowadzonych projektowaną ustawą będą pełnili swoją funkcję do zakończenia kadencji.

Wprowadzenie wymogu legitymowania się przez biegłych certyfikatem potwierdzającym posiadanie wiedzy z zakresu prawa procesowego i nałożenie na prezesów obowiązku prowadzenia szkoleń, będzie skutkowało koniecznością odpowiednio długiej *vacatio legis* dla tej regulacji.

8. Przewidywany termin wejścia w życie ustawy

Planuje się wejście w życie ustawy w drugim kwartale 2014 r.

IV. Zakres konsultacji społecznych

Projekt zostanie przekazany do zaopiniowania przez:

1. Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna,
2. Krajową Radę Biegłych Rewidentów,
3. Krajową Radę Radców Prawnych,
4. Stowarzyszenie Sędziów Polskich IUSTITIA,
5. Naczelną Radę Adwokacką,
6. Naczelną Radę Lekarską,
7. Federację Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych,
8. Polskie Stowarzyszenie Biegłych Sądowych do Spraw Wypadków Drogowych,
9. Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne,
10. Polskie Towarzystwo Medycyny Sądowej i Kryminologii,
11. Sekcja Psychiatrii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego,
12. Uniwersytet Śląski Wydział Prawa i Administracji Katedra Kryminalistyki,
13. Polski Związek Motorowy,
14. Stowarzyszenie Psychologów Sądowych w Polsce,
15. Stowarzyszenie Rzeczoznawców Techniki Samochodowej i Ruchu Drogowego,
16. Stowarzyszenie Sędziów Sądów Rodzinnych w Polsce,
17. Federacja Związków Pracodawców Ochrony Zdrowia Porozumienie Zielonogórskie,
18. Stowarzyszenie Sędziów THEMIS,
19. Krajowa Rada Sądownictwa,
20. Krajowa Rada Prokuratury,
21. Stowarzyszenie Rzeczoznawców Ekonomicznych,
22. Stowarzyszenie Biegłych Sądowych z zakresu Geodezji,
23. Prezesów sądów okręgowych,
24. Krajową Radą Doradców Podatkowych.